

رابطه پایبندی مذهبی، شخصیت اصیل، آبدیدگی و انعطاف‌پذیری با خردمندی در سالمندان با میانجی‌گری انسجام خود

✉ زهرا دشت‌بزرگی
دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز

سپیده رسولیان
دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز

پذیرش: ۱۳۹۷/۰۴/۰۱

دریافت: ۱۳۹۷/۰۱/۲۸

به دلیل روند روبه‌رشد جمعیت سالمندان بهبود ویژگی‌های روان‌شناختی آنها از جمله خردمندی ضروری است. در نتیجه این پژوهش با هدف بررسی رابطه پایبندی مذهبی، شخصیت اصیل، آبدیدگی و انعطاف‌پذیری با خردمندی در سالمندان با میانجی‌گری انسجام خود انجام شد. این مطالعه از نوع تحلیل مسیر بود. جامعه پژوهش سالمندان شهر اهواز در سال ۱۳۹۶ بودند که از میان آنان ۳۰۰ نفر با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. همه آنها پرسش‌نامه‌های پایبندی مذهبی جان‌بزرگی، شخصیت اصیل وود و همکاران، آبدیدگی تدسچی و کالهن، انعطاف‌پذیری دنیس و وندروال، خردمندی اشمیت و همکاران، و انسجام خود فلنسبورگ-مدسن و همکاران را تکمیل کردند. داده‌ها با روش‌های همبستگی پیرسون و تحلیل مسیر و با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS نسخه ۲۱ و لیزرل ۸/۸ تحلیل شدند. یافته‌ها نشان داد که شخصیت اصیل و آبدیدگی اثر مستقیم مثبت و معنادار بر انسجام خود سالمندان و انسجام خود اثر مستقیم مثبت و معنادار بر خردمندی سالمندان داشتند. همچنین شخصیت اصیل و آبدیدگی با میانجی‌گری انسجام خود اثر غیرمستقیم مثبت و معنادار بر خردمندی سالمندان داشتند. متغیر انسجام خود میانجی خوبی بین شخصیت اصیل و آبدیدگی با خردمندی سالمندان بود ($p < 0.01$). نتایج حاکی از تأثیر شخصیت اصیل و آبدیدگی بر خردمندی سالمندان به صورت مستقیم و غیرمستقیم (از طریق انسجام خود) بودند. بنابراین برنامه‌ریزان، مشاوران و درمانگران می‌توانند خردمندی سالمندان را از طریق افزایش شخصیت اصیل، آبدیدگی و انسجام خود ارتقاء دهند.

کلیدواژه‌ها: پایبندی مذهبی، شخصیت اصیل، آبدیدگی، انعطاف‌پذیری، خردمندی، انسجام خود، سالمندان

بهبود مراقبت‌های پزشکی به افزایش میانگین عمر در بیشتر کشورهای جهان منجر شده است و امروزه سالمندان جزء گروه‌های بزرگ اجتماع به حساب می‌آیند (قیطانچی و ابراهیمی‌مقدم، ۱۳۹۵). با توجه به روند روبه‌رشد جمعیت سالمندان و افزایش مسائل و مشکلات حمایتی، اجتماعی، توانبخشی، بهداشتی و درمانی آنان، بهبود ویژگی‌های روان‌شناختی آنها ضروری است (ریویو، کاتاین، ایمون و پیتکالا، ۲۰۱۶).

انسان‌ها طی فرآیند زیستی با مرحله‌ای به نام سالمندی روبرو می‌شوند و این مرحله در گذرگاه رشد طبیعی بدست می‌آید. از سویی کاهش نرخ رشد جمعیت و از سوی دیگر

سپیده رسولیان، کارشناس ارشد روان‌شناسی، گروه روان‌شناسی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران؛ زهرا دشت‌بزرگی، استادیار، گروه روان‌شناسی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.
✉ مکاتبات مربوط به این مقاله باید خطاب به زهرا دشت‌بزرگی، استادیار، گروه روان‌شناسی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران باشد. این مقاله مستخرج از پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد سپیده رسولیان می‌باشد.
پست الکترونیکی: zahradb2000@yahoo.com

باثباتی هستند که دقیقاً با واقعیت منطبق است (یعنی از خودبیگانگی پایینی دارند)، به‌صورت باثباتی بر مبنای ساختار هویت خود عمل می‌کنند (یعنی زندگی اصیل بالایی دارند) و به نیروهای بیرونی اجازه نمی‌دهند که ادراکات و رفتارهای اصیل آنها را تغییر دهند (یعنی از تأثیرات بیرونی کم تأثیر می‌پذیرند). به‌طور کلی نتایج حاکی از تأثیر پایبندی مذهبی و شخصیت اصیل بر خردمندی می‌باشند. برای مثال استادینگر، لویز و بالتز (۱۹۹۷) به این نتیجه رسیدند که ارتباط معناداری بین خردمندی مرتبط با عملکرد و شخصیت وجود دارد. همچنین لوسیا (۲۰۱۳) به این نتیجه رسید که مذهب هم به‌صورت مستقیم و هم به‌صورت غیرمستقیم (از طریق صفات شخصیت) بر خردمندی تأثیر مثبت و معناداری دارد. در پژوهشی دیگر، اسمیت (۲۰۱۲) گزارش کرد که معنویت و خردمندی رابطه معنادار مثبتی دارند.

همچنین آبدیدگی یا رشد پس از سانحه^۴ بر خردمندی تأثیر دارد. آبدیدگی به‌معنای تغییرات روان‌شناختی مثبتی است که پس از مبارزه موفقیت‌آمیز با یک حادثه چالش‌انگیز و استرس‌زای دشوار ایجاد می‌شود (سیو، وانگ، ان و جین، ۲۰۱۷). آبدیدگی می‌تواند در نتیجه حوادثی از جمله داغ‌دیدگی، سرطان، حوادث رانندگی، تجاوز جنسی، جنگ، جراحی، بیماری‌های مزمن و سایر حوادث استرس‌زا ایجاد شود (کاشدان و کان، ۲۰۱۱). تجربه حادثه‌های استرس‌زا تحت شرایطی می‌تواند در حوزه‌های مختلفی به رشد فرد منتهی شود که این حوزه‌ها شامل افزایش ارزش زندگی، بوجود آمدن اولویت‌ها و امکانات جدید، ایجاد درکی جدید از توانایی‌های شخصی، شناسایی روش‌ها و جهت‌یابی جدید در زندگی، روابط نزدیک با دیگران و تغییرات معنوی می‌باشند (یوسیتین، بوزوکلا، یانیک، تیکین و دمیرباس، ۲۰۱۵).

علاوه بر آن انعطاف‌پذیری^۵ بر خردمندی تأثیر دارد. انعطاف‌پذیری به‌معنای میزان تجربه‌پذیری فرد در مقابل تجارب درونی و بیرونی می‌باشد. این ویژگی شخصیتی در افراد مختلف به درجات مختلف وجود دارد و نوع واکنش افراد را در مقابل تجارب جدید معین می‌کند (کاشدان و رویتنبرگ، ۲۰۱۰). انعطاف‌پذیری مستلزم توانایی برقراری ارتباط با لحظه حال و قدرت متمایزسازی خود از افکار و

یکی از ویژگی‌های روان‌شناختی مهم، خردمندی^۱ است که سازه‌ای چندوجهی و چندبعدی به‌معنای توانایی استفاده از استدلال عمل‌گرایانه برای حل چالش‌های مهم زندگی می‌باشد (گروسمن، ساهدرا و سیاروچی، ۲۰۱۶). همچنین خردمندی به‌معنای داشتن مهارت و هدف و علاوه بر آن کاربرد تجربه‌های مهم زندگی در تسهیل رشد بهینه خود و دیگران می‌باشد (ویستر، ۲۰۰۷). تجربه چالش‌انگیز بحران شرط لازم خردمندی است و بزرگسالی که چالش‌های زیاد و متنوعی را تجربه کرده و اکنون زندگی موفقیت‌آمیزی دارد در مقایسه با بزرگسال یا جوانی که چنین تجربه‌هایی ندارد دارای خردمندی بیشتری است (پلاسنیک، ۲۰۱۸).

یکی از عوامل مؤثر بر خردمندی، پایبندی مذهبی^۲ است. دین یک نظام اعتقادی است که پیروان خود را با هم پیوند می‌دهد و بین آنها همبستگی نزدیکی پدید می‌آورد (ویلارد و نورنزیان، ۲۰۱۷). دین نظام اعتقادی سازمان‌یافته‌ای است که با مجموعه‌ای از آیین‌ها و اعمال تعیین‌کننده، شیوه پاسخ‌دهی افراد به تجارب زندگی را مشخص می‌کند و مذهب یکی از مهم‌ترین عواملی است که به تجارب، رفتارها و ارزش‌های انسان معنا و ساختار می‌دهد (سان، دنگ و چی، ۲۰۱۸). مذهب زیرشاخه دین و به این معنا است که در میان پیروان یک دین به دلیل اندیشه‌های خاص یا برداشت و تفسیر خاص گروهی خود را از دیگران جدا می‌کند، بنابراین پایبندی مذهبی ناظر به پذیرش شناختی، هیجانی و رفتاری انسان نسبت به مذهب می‌باشد (هراتیان، جان‌بزرگی و آگاه‌هریس، ۱۳۹۴). افرادی که پایبندی بیشتری به مذهب دارند، بیشتر به معیارهای مذهبی نزدیک‌تر هستند (جان‌بزرگی، ۱۳۸۸).

از دیگر عوامل مؤثر بر خردمندی می‌توان به شخصیت اصیل^۳ اشاره کرد. شخصیت مجموعه‌ای واحد و سازمان‌یافته از خصوصیات و ویژگی‌های نسبتاً ثابت و بادوام است که یک فرد را از افراد دیگر متمایز می‌کند (هانتز، آبراهام، هانتز، گلدبرگ و استوود، ۲۰۱۶). اصالت به‌معنای تمایل افراد برای انجام رفتار مطابق با احساسات، افکار و نگرش‌های واقعی خود می‌باشد (بکر، تو، برایان و نی، ۲۰۱۷). از نظر وود، لینلی، مالتبی، بالیوسیس و جوزف (۲۰۰۸) افراد دارای شخصیت اصیل دارای هویت بسیار

¹ wisdom

² religious adherence

³ authentic personality

⁴ post-traumatic growth

⁵ flexibility

است که عوامل بسیاری بر خردمندی یعنی توانایی استفاده از استدلال عمل‌گرایانه برای حل چالش‌های مهم زندگی تأثیر دارند که از میان آنها می‌توان به انجام رفتارهای مذهبی و پایداری در انجام آنها (پایبندی مذهبی)، انجام رفتار بر اساس شخصیت واقعی خود (شخصیت اصیل)، داشتن تجربه مقابله موفقیت‌آمیز در برابر رخدادهای تنش‌زا و کسب تغییر روان‌شناختی مثبت (آبدیدگی) و استفاده از راهکارهای متنوع در حل چالش‌ها (انعطاف‌پذیری) اشاره کرد. متغیر میانجی باید متغیری باشد که در حل چالش‌های مهم زندگی نقش داشته باشد و بتواند تأثیر متغیرهای برون‌زا را تعدیل و اثر آنها را در جهت حل چالش‌ها و رسیدن به سازگاری هماهنگ و یکپارچه کند. با توجه به اینکه انسجام خود تلاش برای یکپارچگی همه تجربه‌ها در جهت سازگاری و ارتقای شخصیت است. بنابراین می‌تواند بین متغیرهای پایبندی مذهبی، شخصیت اصیل، آبدیدگی و انعطاف‌پذیری با خردمندی نقش میانجی داشته باشد.

با توجه به کاهش نرخ رشد جمعیت متولد شده و افزایش نرخ جمعیت سالمندان، بهبود ویژگی‌های روان‌شناختی سالمندان از جمله خردمندی آنها ضروری است. همچنین پژوهش‌های اندکی درباره خردمندی به‌ویژه در سالمندان انجام شده است و بر اساس نتایج این پژوهش و پژوهش‌های مشابه که عوامل مرتبط با زندگی سالمندان را بررسی کردند، می‌توان برنامه‌های مناسبی برای ارتقای خردمندی آنها طراحی و اجرا کرد. بنابراین مسأله اساسی این است که آیا بین پایبندی مذهبی، شخصیت اصیل، آبدیدگی و انعطاف‌پذیری با خردمندی در سالمندان با میانجی‌گری انسجام خود رابطه وجود دارد؟ در نتیجه مدل کلی پژوهش در شکل ۱ ارائه شد.

روش

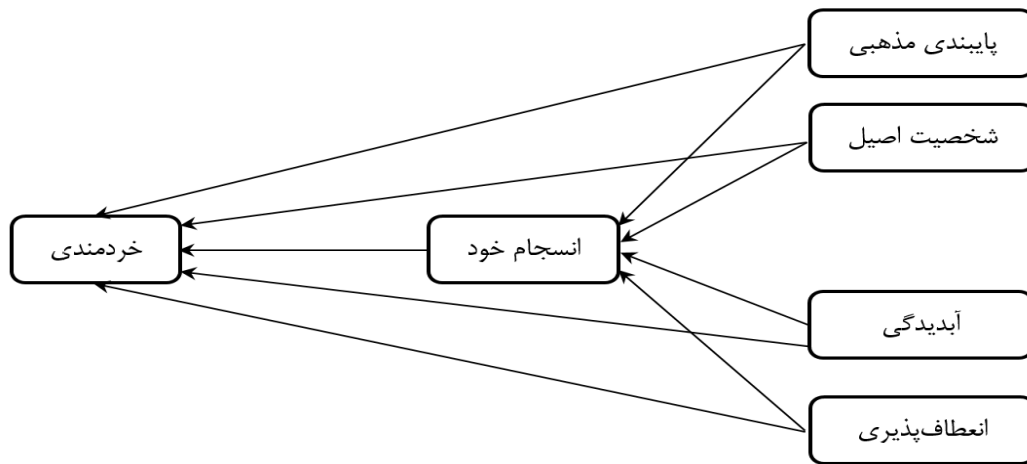
طرح پژوهش و شرکت‌کنندگان

این پژوهش از نوع تحلیل مسیر بود. جامعه پژوهش سالمندان شهر اهواز در سال ۱۳۹۶ بودند که از میان آنان ۳۰۰ نفر با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. بر مبنای نظر تاباخنیک و فیدل (۲۰۰۷) حداقل حجم نمونه لازم در مدل‌های پژوهشی دارای ۷ سازه یا کمتر ۳۰۰ نفر می‌باشد. از میان شرکت‌کنندگان ۱۵۰ نفر مرد (۵۰٪) و ۱۵۰ نفر زن (۵۰٪) بودند. در این پژوهش معیارهای ورود به مطالعه شامل داشتن سن بیش از ۶۵ سال، حداقل

تجارب درون‌روانی است (مویترا و گادیانو، ۲۰۱۶). افراد انعطاف‌پذیر هم درباره دنیای درونی و هم درباره دنیای بیرونی کنجکاو هستند و زندگی آنها از لحاظ تجربه غنی است. چون تجارب جدید را می‌پسندند و خواهان تجربه بیشتر هستند. آنها نه تنها از مواجهه با تجارب درونی و بیرونی اجتناب نمی‌کنند، بلکه حتی گاهی خود به دنبال تجارب می‌روند و سعی می‌کنند انواع مختلفی از تجربیات جدید را کسب کنند (والاس، مک‌کراکن، ویس و هارک-ویر، ۲۰۱۵). به‌طور کلی نتایج حاکی از تأثیر آبدیدگی و انعطاف‌پذیری بر خردمندی می‌باشند. برای مثال ویشنسکی (۲۰۱۳) گزارش کرد که رشد پس از سانحه بر خردمندی تأثیر مستقیم مثبت و معناداری دارد. همچنین بیومانت (۲۰۱۷) به این نتیجه رسید که انعطاف‌پذیری بر خردمندی تأثیر مستقیم مثبت و معنادار دارد.

یکی از عوامل مؤثر بر خردمندی که به نظر می‌رسد بین متغیرهای پایبندی مذهبی، شخصیت اصیل، آبدیدگی و انعطاف‌پذیری با خردمندی نقش میانجی دارد، انسجام خود^۱ می‌باشد. در پژوهش‌های روان‌شناسی مفهوم خود توجه زیادی را به خود جلب کرده است و به‌معنای مجموعه‌ای از افکار، احساسات، تجارب مختلف زندگی، عقاید، تصورات و ادراک آگاهانه و ناآگاهانه‌ای است که فرد درباره ارزش، نقش و حالات جسمانی خود دارد (فیورینی و رودریگز-نتو، ۲۰۱۷). انسجام خود به‌معنای تلاش فرد در یکپارچه کردن تجربه خود در گذشته، حال و آینده در جهت سازگاری و ارتقای خود می‌باشد (قربانی، کریستوفر و واتسون، ۲۰۱۰). افراد دارای انسجام خود کسانی هستند که از طریق تعهدات خود ارزش‌های زندگی را تأیید می‌کنند. آنان خودآگاهی واقع‌بینانه دارند و می‌توانند تأثیرات عمده‌ای که شخصیت آنها را شکل داده توصیف کنند. همچنین آنان خوش‌بین، خودتاب‌آور، کنجکاو و با خانواده، دوستان و جامعه در ارتباط و فاقد افسردگی و خودانتقادی بی‌جهت هستند (صیدی، محبی و رضایی، ۱۳۹۴). نتایج حاکی از تأثیر انسجام خود بر خردمندی می‌باشند. برای مثال اسونس (۲۰۱۵) به این نتیجه رسید که بین ذهن‌آگاهی و انسجام با خردمندی رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. در پژوهشی دیگر بیتار (۲۰۱۳) گزارش کرد که بین انسجام و خردمندی رابطه مستقیم و معنادار وجود دارد. دلیل انتخاب نقش میانجی انسجام خود این

¹ self-coherence

شکل ۱. مدل کلی روابط مفروض در رابطه بین متغیرهای پژوهش

پرسش‌نامه شخصیت اصیل^۳. این پرسش‌نامه توسط وود و همکاران (۲۰۰۸) طراحی شد و دارای ۱۲ گویه می‌باشد که با استفاده از مقیاس هفت درجه‌ای لیکرت (۱=اصلاً مرا توصیف نمی‌کند تا ۷=کاملاً مرا توصیف می‌کند) نمره‌گذاری می‌شود. لازم به ذکر است که برخی گویه‌ها به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. نمره این ابزار با مجموع نمره گویه‌ها به دست می‌آید، بنابراین دامنه نمرات بین ۱۲ تا ۸۲ می‌باشد و نمره بالاتر به معنای شخصیت اصیل بیشتر است. وود و همکاران (۲۰۰۸) روایی سازه و روایی واگرا ابزار را با پرسش‌نامه مطلوبیت اجتماعی تأیید و پایایی آن را با روش بازآزمایی دو هفته‌ای و چهار هفته‌ای در دامنه ۰/۷۸ تا ۰/۹۱ گزارش کردند. همچنین سعادتمند، سجادیان و قمرانی (۱۳۹۶) پایایی ابزار را با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۳ گزارش کردند. در پژوهش حاضر پایایی با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۵ محاسبه شد.

پرسش‌نامه آبدیدگی^۴. این پرسش‌نامه توسط تدسچی و کالهن (۱۹۹۶) طراحی شد و دارای ۲۱ گویه می‌باشد که با استفاده از مقیاس شش درجه‌ای لیکرت (صفر=اصلاً تا ۵=خیلی زیاد) نمره‌گذاری می‌شود. نمره این ابزار با مجموع نمره گویه‌ها به دست می‌آید، بنابراین دامنه نمرات بین صفر تا ۱۰۵ می‌باشد و نمره بالاتر به معنای آبدیدگی بیشتر است. تدسچی و کالهن (۱۹۹۶) روایی همگرا ابزار را با پرسش‌نامه سرسختی روان‌شناختی کوباسا^۵ تأیید و پایایی آن را با روش بازآزمایی چهار هفته‌ای ۰/۷۹ گزارش

تحصیلات سیکل، عدم مصرف داروهای روان‌پزشکی و عدم وقوع رخداد تنش‌زا مانند مرگ نزدیکان در شش ماه گذشته و معیارهای خروج از مطالعه شامل عدم همکاری در تکمیل پرسش‌نامه‌ها، دستیابی به پرسش‌نامه ناقص تکمیل شده و عدم امضای رضایت‌نامه شرکت آگاهانه در پژوهش بود. در پژوهش حاضر شرکت‌کنندگان ۳۰۰ سالمند (۱۵۰ مرد و ۱۵۰ زن) با میانگین سنی ۷۲/۹۶ سال بودند، به طوری که از نظر دامنه سنی ۸۶ نفر بین ۶۹-۶۶ سال (۲۸/۶۷٪)، ۷۸ نفر بین ۷۳-۷۰ سال (۲۶٪)، ۶۹ نفر بین ۷۴-۷۷ سال (۲۳٪) و ۶۷ نفر بین ۸۱-۷۸ سال (۲۲/۳۳٪) قرار داشتند. همچنین از نظر تحصیلات ۶۹ نفر سیکل (۲۳٪)، ۱۱۲ نفر دیپلم (۳۷/۳۳٪)، ۷۷ نفر کاردانی (۲۵/۶۷٪) و ۴۲ نفر کارشناسی (۱۴٪) داشتند.

ابزار

پرسش‌نامه پایبندی مذهبی^۱. این پرسش‌نامه توسط جان‌بزرگی (۱۳۸۸) طراحی شد و دارای ۶۰ گویه می‌باشد که با استفاده از مقیاس چهار درجه‌ای لیکرت (۱=کاملاً مخالف تا ۴=کاملاً موافق) نمره‌گذاری می‌شود. نمره این ابزار با مجموع نمره گویه‌ها به دست می‌آید، بنابراین دامنه نمرات بین ۶۰ تا ۲۴۰ می‌باشد و نمره بالاتر به معنای پایبندی مذهبی بیشتر است. جان‌بزرگی (۱۳۸۸) روایی همزمان ابزار را با پرسش‌نامه جهت‌گیری مذهبی آلپورت و راس^۲ تأیید و پایایی آن را با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۲ گزارش کرد. در پژوهش حاضر پایایی با روش آلفای کرونباخ ۰/۷۹ محاسبه شد.

^۳ authentic personality questionnaire

^۴ post-traumatic growth questionnaire

^۵ Kobasa

^۱ religious adherence questionnaire

^۲ Allport & Ross

پرسش‌نامه انسجام خود^۴. این پرسش‌نامه توسط فلنسبورگ-مدسن، ونتیگود و مریک (۲۰۰۶) طراحی شد و دارای ۳۵ گویه می‌باشد که با استفاده از مقیاس سه درجه‌ای (۱=خیر، ۲=نمی‌دانم و ۳=بله) و پنج درجه‌ای (۱=بسیار ناراضی و ناراضی، ۲=گاهی راضی و گاهی ناراضی و ۳=راضی و بسیار راضی) لیکرت نمره‌گذاری می‌شود. نمره این ابزار با مجموع نمره گویه‌ها به دست می‌آید، بنابراین دامنه نمرات بین ۳۵ تا ۱۰۵ می‌باشد و نمره بالاتر به معنای انسجام خود بیشتر است. فلنسبورگ-مدسن و همکاران (۲۰۰۶) روایی سازه ابزار را تأیید و پایایی آن را با روش کرونباخ ۰/۸۷ گزارش کردند. همچنین احتشام‌زاده، صبری نظرزاده و معماری‌اش اول (۱۳۹۲) پایایی ابزار را با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۷ و با روش دونیمه کردن ۰/۸۹ گزارش کردند. در پژوهش حاضر پایایی با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۸ محاسبه شد.

روش اجرا

نحوه اجرای پژوهش بدین گونه بود که پس از تصویب پروپوزال در دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز از میان سالمندان سطح شهر اهواز تعداد ۳۰۰ سالمند (۱۵۰ مرد و ۱۵۰ زن) پس از بررسی معیارهای ورود به مطالعه با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب و از آنان خواسته شد تا رضایت‌نامه شرکت آگاهانه در پژوهش را مطالعه و امضا کنند، سپس اصل رازداری و محرمانه ماندن اطلاعات شخصی برای آنها بیان و در نهایت پرسش‌نامه‌ها بدون ذکر نام و نام‌خانوادگی توسط آنان تکمیل شد. در تحلیل داده‌ها با کمک نرم‌افزارهای SPSS نسخه ۲۱ و لیزرل ۸/۸ از شاخص‌های گرایش مرکزی و پراکندگی برای توصیف توزیع متغیرها، از ضرایب همبستگی پیرسون و تحلیل مسیر برای آزمون فرض‌های آماری استفاده شد.

یافته‌ها

در جدول ۱ نتایج میانگین، انحراف معیار، کمترین مقدار، بیشترین مقدار، کجی و کشیدگی متغیرهای پایبندی مذهبی، شخصیت اصیل، آبدیدگی، انعطاف‌پذیری، انسجام خود و خردمندی سالمندان گزارش شد.

کردند. همچنین سعادت‌خواه و همکاران (۱۳۹۶) پایایی ابزار را با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۸ گزارش کردند. در پژوهش حاضر پایایی با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۱ محاسبه شد.

پرسش‌نامه انعطاف‌پذیری^۱. این پرسش‌نامه توسط دنیس و وندروال (۲۰۱۰) طراحی شد و دارای ۲۰ گویه می‌باشد که با استفاده از مقیاس هفت درجه‌ای لیکرت (۱=کاملاً مخالفم تا ۷=کاملاً موافقم) نمره‌گذاری می‌شود. لازم به ذکر است که برخی گویه‌ها به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. نمره این ابزار با مجموع نمره گویه‌ها به دست می‌آید، بنابراین دامنه نمرات بین ۲۰ تا ۱۴۰ می‌باشد و نمره بالاتر به معنای انعطاف‌پذیری بیشتر است. دنیس و وندروال (۲۰۱۰) روایی و اگر ابزار را با پرسش‌نامه افسردگی بک^۲ ۰/۳۹- و پایایی آن را با روش آلفای کرونباخ ۰/۹۱ و با روش بازآزمایی ۰/۸۱ گزارش کردند. همچنین مرادزاده و پیرخانی (۱۳۹۶) پایایی ابزار را با روش آلفای کرونباخ ۰/۹۳ گزارش کردند. در پژوهش حاضر پایایی با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۹ محاسبه شد.

پرسش‌نامه خردمندی^۳. این پرسش‌نامه توسط اشمیت، مولدون و پاندرز (۲۰۱۲) طراحی شد و دارای ۲۱ گویه می‌باشد که با استفاده از مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت (۱=کاملاً مخالفم تا ۵=کاملاً موافقم) نمره‌گذاری می‌شود. لازم به ذکر است که برخی گویه‌ها به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. نمره این ابزار با مجموع نمره گویه‌ها به دست می‌آید، بنابراین دامنه نمرات بین ۲۱ تا ۱۰۵ می‌باشد و نمره بالاتر به معنای خردمند بیشتر است. اشمیت و همکاران (۲۰۱۲) روایی ابزار را با روش تحلیل عاملی تأیید و پایایی آن را با روش کرونباخ ۰/۸۹ گزارش کردند. همچنین اکبری، هاشمی و خبازی کناری (۱۳۹۵) روایی ابزار را با روش تحلیل عاملی، روایی همگرا آن را با پرسش‌نامه تاب‌آوری کانر و دیویدسون و روایی واگرا آن را با پرسش‌نامه هیجان‌ات منفی لایبوند و لایبوند تأیید و پایایی آن را با روش آلفای کرونباخ ۰/۷۸ و با روش بازآزمایی یک هفته‌ای ۰/۷۴ گزارش کردند. در پژوهش حاضر پایایی با روش آلفای کرونباخ ۰/۷۶ محاسبه شد.

¹ flexibility questionnaire

² Beck

³ wisdom questionnaire

⁴ self-coherence questionnaire

جدول ۱

متغیرهای پژوهش	میانگین	انحراف معیار	کمترین	بیشترین	کجی	کشیدگی
پایبندی مذهبی	۱۱۱/۰۳۳	۲۰/۰۹۶	۶۹	۲۱۴	-۰/۳۵۹	-۰/۹۱۴
شخصیت اصیل	۳۵/۷۰۶	۵/۶۳۱	۱۷	۷۱	-۰/۷۰۹	-۰/۰۲۳
آبیدگی	۲۷/۲۸۰	۳/۸۴۱	۸	۹۳	-۰/۵۸۰	-۰/۵۱۸
انعطاف‌پذیری	۴۴/۵۳۳	۶/۹۶۱	۲۳	۱۰۶	-۰/۱۵۴	-۰/۹۰۷
انسجام خود	۷۲/۷۰۶	۱۳/۷۷۷	۴۰	۹۸	-۰/۵۰۱	-۰/۶۵۷
خردمندی	۹۵/۱۶۶	۱۵/۶۰۶	۴۷	۱۰۲	۰/۳۹۵	-۱/۰۱۳

شخصیت اصیل، آبیدگی، انعطاف‌پذیری، انسجام خود و خردمندی سالمندان گزارش شد.

پیش از تحلیل داده‌ها پیش‌فرض‌های روش تحلیل بررسی شد. بر اساس کجی و کشیدگی گزارش شده در جدول ۱ فرض نرمال بودن تأیید شد. در جدول ۲ نتایج همبستگی

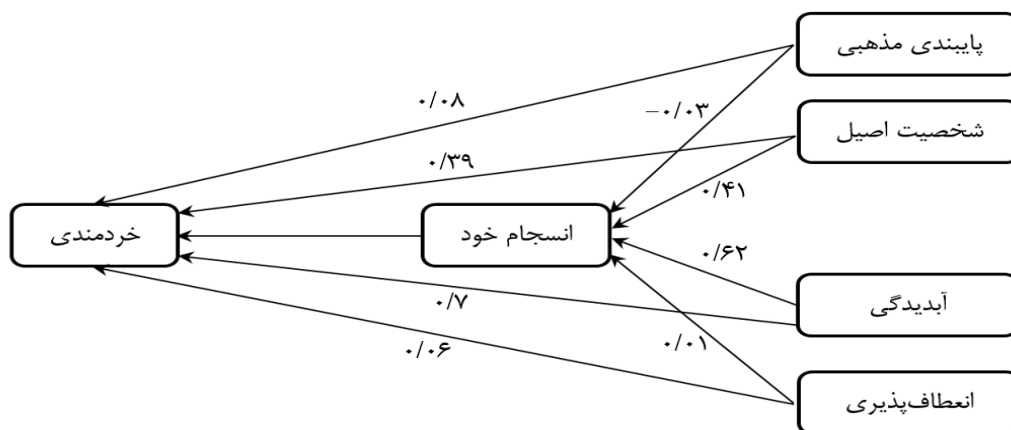
جدول ۲

متغیرهای پژوهش	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱. پایبندی مذهبی						
۲. شخصیت اصیل	۰/۴۰۵**					
۳. آبیدگی	۰/۳۸۹**	۰/۶۵۶**				
۴. انعطاف‌پذیری	۰/۵۳۳**	۰/۳۹۳**	۰/۶۰۷**			
۵. انسجام خود	۰/۴۱۷**	۰/۸۲۹**	۰/۹۲۸**	۰/۶۰۴**		
۶. خردمندی	۰/۳۹۳**	۰/۶۸۱**	۰/۵۸۸**	۰/۴۳۳**	۰/۶۷۸**	

** $p < 0.01$

برازش شده پیش‌بینی خردمندی سالمندان بر اساس پایبندی مذهبی، شخصیت اصیل، آبیدگی و انعطاف‌پذیری با میانجی‌گری انسجام خود به همراه ضرایب استاندارد مسیرها و در جدول ۳ شاخص‌های برازندگی مدل گزارش شد.

طبق نتایج جدول ۲، پایبندی مذهبی ($r=0/393$)، شخصیت اصیل ($r=0/681$)، آبیدگی ($r=0/588$)، انعطاف‌پذیری ($r=0/433$) و انسجام خود ($r=0/678$) با خردمندی سالمندان رابطه مثبت و معنادار دارند ($P < 0.01$). روابط سایر متغیرها قابل مشاهده است. در شکل ۲ مدل

شکل ۲. مدل برازش شده پیش‌بینی خردمندی سالمندان

شاخص برازش هنجارنشده (NNFI) با مقدار ۰/۹۳، برازش خوب، شاخص برازش فزاینده (IFI) با مقدار ۰/۹۹، برازش خیلی خوب و شاخص برازش مقایسه‌ای (CFI) با مقدار ۰/۹۹، برازش خیلی خوب مدل را نشان می‌دهند. در جدول ۴ نتایج تأثیر مستقیم، غیرمستقیم، کل و واریانس تبیین‌شده متغیرهای پژوهش بر روی خردمندی انسجام خود ارائه شد.

طبق نتایج جدول ۳، شاخص‌های χ^2/df دو به درجه آزادی (۴/۴۵) با مقدار قابل قبول، شاخص نیکویی برازش (GFI) با مقدار ۰/۹۷، شاخص نیکویی برازش اصلاح‌شده (AGFI) با مقدار ۰/۸۰، برازش قابل قبول، شاخص ریشه میانگین مربعات خطای برآورد (RMSEA) با مقدار ۰/۰۷، شاخص برازش هنجارنشده (NFI) با مقدار ۰/۹۸، برازش خیلی خوب،

جدول ۳

شاخص‌های برازندگی مدل برازش‌شده پیش‌بینی خردمندی سالمندان

شاخص‌های برازندگی	X ² /df	GFI	AGFI	RMSEA	NFI	NNFI	IFI	CFI
آماره	۴/۴۵	۰/۹۷	۰/۸۰	۰/۰۷	۰/۹۸	۰/۹۳	۰/۹۹	۰/۹۹
حد پذیرش	کوچکتر از ۳ مطلوب و تا ۵ قابل قبول	یا ۰/۹۵ بیشتر برازش خیلی خوب	یا ۰/۸۰ بیشتر قابل قبول	کمتر از ۰/۰۸ برازش خوب	یا ۰/۹۵ بیشتر برازش خیلی خوب	یا ۰/۹۰ بیشتر برازش خوب	یا ۰/۹۵ بیشتر برازش خیلی خوب	یا ۰/۹۵ بیشتر برازش خیلی خوب

جدول ۴

نتایج تأثیر مستقیم، غیرمستقیم، کل و واریانس تبیین‌شده متغیرهای پژوهش

متغیرها	تأثیر مستقیم	تأثیر غیرمستقیم	تأثیر کل	واریانس تبیین‌شده
به روی خردمندی				
پایبندی مذهبی	۰/۰۸	-----	۰/۰۸	
شخصیت اصیل	۰/۳۹**	۰/۱۶**	۰/۵۵**	
آبدیدگی	۰/۰۱	-----	۰/۰۱	۰/۷۸
انعطاف‌پذیری	۰/۰۶	-----	۰/۰۶	
انسجام خود	۰/۷۰**	-----	۰/۷۰**	
به روی انسجام خود				
پایبندی مذهبی	-۰/۰۳	-----	-۰/۰۳	
شخصیت اصیل	۰/۴۱**	-----	۰/۴۱**	۰/۶۹
آبدیدگی	۰/۶۲**	-----	۰/۶۲**	
انعطاف‌پذیری	۰/۰۸	-----	۰/۰۸	

**p<۰/۰۱

انسجام خود سالمندان اثر مستقیم و معنادار ندارد. علاوه بر آن شخصیت اصیل با میانجی‌گری انسجام خود بر خردمندی سالمندان تأثیر غیرمستقیم مثبت و معنادار دارد (β=۰/۱۶)، اما پایبندی مذهبی، آبدیدگی و انعطاف‌پذیری با میانجی‌گری انسجام خود بر خردمندی سالمندان تأثیر غیرمستقیم و معنادار ندارد. در نتیجه متغیر انسجام خود میانجی مناسبی بین شخصیت اصیل و خردمندی سالمندان است. بنابراین نتایج حاکی از آن است که فقط شخصیت

طبق نتایج جدول ۴، شخصیت اصیل (β=۰/۳۹) و انسجام خود (β=۰/۷۰) بر خردمندی سالمندان اثر مستقیم مثبت و معنادار دارد، اما پایبندی مذهبی (β=۰/۰۸)، آبدیدگی (β=۰/۰۱) و انعطاف‌پذیری (β=۰/۰۶) بر خردمندی سالمندان اثر مستقیم و معنادار ندارد. همچنین شخصیت اصیل (β=۰/۴۱) و آبدیدگی (β=۰/۶۲) بر انسجام خود سالمندان اثر مستقیم مثبت و معنادار دارد، اما پایبندی مذهبی (β=-۰/۰۳) و انعطاف‌پذیری (β=۰/۰۸) بر

یافته‌های دیگر نشان داد که شخصیت اصیل بر خردمندی تأثیر مستقیم و معنادار داشت. این نتیجه با نتیجه پژوهش سعادتمندان و همکاران (۱۳۹۶) که بر نقش شخصیت اصیل بر رضایت از زندگی سالمندان و نتیجه پژوهش کردنوقایی و همکاران (۱۳۹۴) که بر نقش ویژگی‌های شخصیتی بر خردمندی سالمندان تأکید کردند، همسو بود. در تبیین این یافته می‌توان گفت اصالت یکی از اساسی‌ترین جنبه‌های زندگی سالم است و سطوح پایین اصالت با جنبه‌های منفی سلامت هم‌چون افسردگی و عزت‌نفس پایین همراه است. همچنین اصالت یکی از سازه‌های روان‌شناسی مثبت‌گرا است و نه تنها به‌عنوان یک مقدمه برای زندگی سالم، بلکه جوهره اصلی رفاه و زندگی سالم است. علاوه بر آن افراد دارای اصالت از خودشناسی و هویت شخصی مناسبی برخوردارند که این ویژگی‌ها به افراد کمک می‌کنند تا در برابر استرس و بحران‌های زندگی روش‌های مسأله‌محور را به‌کار گیرند و در هنگام مقابله با مشکلات مقاوم‌تر عمل نمایند و از تاب‌آوری و سلامت روان بیشتری برخوردار باشند. بنابراین اصالت از طریق کاهش مشکلات شناختی و افزایش استفاده از راهکارهای مقابله‌ای سازگار باعث افزایش خردمندی می‌شود.

دیگر یافته‌ها نشان داد که آبدیدگی بر خردمندی تأثیر مستقیم و معنادار نداشت. این نتیجه با نتیجه پژوهش سعادتمندان و همکاران (۱۳۹۶) که بر نقش آبدیدگی بر رضایت از زندگی سالمندان تأکید کردند، ناهمسو بود. دلیل احتمالی ناهمسویی پژوهش حاضر با پژوهش سعادتمندان و همکاران (۱۳۹۶) این است که آنها رضایت از زندگی را بررسی کردند، اما در پژوهش حاضر خردمندی بررسی شد. رضایت از زندگی بیشتر جنبه هیجانی و احساسی دارد، اما خردمندی بیشتر جنبه شناختی دارد و آبدیدگی در نتیجه تجربه‌های موفقیت‌آمیز در مقابله با رخدادهای چالش‌انگیز و استرس‌زای زندگی ایجاد می‌شود. این تجربه‌های موفقیت‌آمیز سریع بر احساس در مقایسه شناخت تأثیر می‌گذارند و به همین دلیل آبدیدگی بر رضایت از زندگی تأثیر مثبت و معنادار دارد، اما بر خردمندی تأثیر معناداری ندارد. به عبارت دیگر برای داشتن احساس رضایت از زندگی به تجربه‌های موفقیت‌آمیز خیلی زیادی نیست، اما برای داشتن احساس خردمندی نیاز به تجربه‌های موفقیت‌آمیز بیشتری است. همچنین در تبیین عدم تأثیر

اصیل و آبدیدگی بر انسجام خود تأثیر مستقیم و معنادار دارند و متغیرهای مذکور ۶۹ درصد بر تغییرات انسجام خود تأثیر دارند. همچنین شخصیت اصیل و انسجام خود بر خردمندی تأثیر مستقیم و معنادار دارند و شخصیت اصیل با میانجی انسجام خود بر خردمندی تأثیر غیرمستقیم و معنادار دارد و متغیرهای مذکور ۷۸ درصد بر تغییرات خردمندی تأثیر دارند.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به افزایش روزافزون نرخ جمعیت سالمندان در جامعه ایران، اهمیت بهبود ویژگی‌های مثبت روان‌شناختی آنها از جمله خردمندی اجتناب‌ناپذیر می‌باشد. در نتیجه این پژوهش با هدف بررسی رابطه پایداری مذهبی، شخصیت اصیل، آبدیدگی و انعطاف‌پذیری با خردمندی در سالمندان با میانجی‌گری انسجام خود انجام شد.

یافته‌ها نشان داد که پایداری مذهبی بر خردمندی تأثیر مستقیم و معنادار نداشت. این نتیجه با نتیجه پژوهش کردنوقایی و همکاران (۱۳۹۴) که بر نقش دین‌داری و جنبه‌های معنوی بر خردمندی سالمندان تأکید کردند، ناهمسو بود. کردنوقایی و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی درباره دیدگاه سالمندان در مورد خرد و مؤلفه‌های آن به این نتیجه رسیدند که یکی از چهار عامل مؤثر بر خرد، دین‌داری است. آنان نظر سالمندان را درباره عوامل مؤثر بر خردمندی ارزیابی و سالمندان بر اساس تجربه‌های خود ویژگی‌های افراد خردمند را بیان کردند که ممکن است خود داشته یا نداشته باشند، اما در پژوهش حاضر به قضاوت درباره ویژگی‌های خود پرداختند. احتمالاً همین تفاوت در ارزیابی ویژگی‌های دیگران و ویژگی‌های خود فرد باعث تفاوت بین نتایج شده باشد. همچنین در تبیین عدم تأثیر پایداری مذهبی بر خردمندی سالمندان می‌توان گفت که پایداری مذهبی می‌تواند دلایل مختلفی داشته باشد. برخی هدف درونی دارند و پایداری مذهبی را به خاطر خود آنها انجام می‌دهند و حتی در صورت عدم تأیید دیگران به انجام آن اصرار می‌ورزند، اما در برخی دیگر هدف بیرونی دارند و به دنبال کسب پاداش و دوری از رنج و عذاب می‌باشند. احتمالاً برخی سالمندان این پژوهش دارای هدف درونی و برخی دیگر دارای هدف بیرونی بودند و این امر باعث عدم رابطه مثبت یا منفی بین پایداری مذهبی و خردمندی شده است.

توانمندی فکری خود شک می‌کنند و احتمالاً این تصور در آنها ایجاد می‌شود که قادر به تغییر نیستند و نمی‌توانند شرایط خود را بهبود بخشند. در نتیجه انعطاف‌پذیری بر خردمندی سالمندان تأثیر معناداری نداشت.

یافته‌های دیگر نشان داد انسجام خود بر خردمندی سالمندان تأثیر مستقیم و معنادار داشت. این نتیجه با نتیجه پژوهش کردنوقایی و همکاران (۱۳۹۴) که بر نقش ویژگی‌های شخصیتی (یکی از ابعاد آن انسجام خود است) بر خردمندی سالمندان تأکید کردند، همسو بود. در تبیین این یافته می‌توان گفت افراد دارای انسجام خود یعنی افرادی که احساس نافذ، پایدار و پویا درباره قابل فهم، قابل مدیریت و معنادار بودن رویدادهای زندگی دارند، در زندگی خود با استرس، چالش و مشکلات کمتری مواجه می‌شوند، احساس رضایت بیشتری دارند، به طور معمول شوخ‌طبع هستند و حتی هنگامی که با مسائل استرس‌زا مواجه می‌شوند به تنهایی و یا با کمک دیگران به خوبی بر آنها چیره می‌شوند. چنین افرادی تمام رویدادهای زندگی را معنادار و با ارزش می‌دانند و تلاش می‌کنند بر رویدادها و چالش‌های زندگی مسلط شوند، یا آنها را درک کنند و یا برای آنها معنایی یابند. بنابراین این سازه شخصیتی، نگرش فرد نسبت به وقایع استرس‌زا را به گونه‌ای تغییر می‌دهد که فرد کمترین هیجان منفی را تجربه کند و انرژی فرد به جای اینکه صرف تعدیل هیجان‌ات منفی شود، در جهت بهبود شرایط و استفاده از فرصت‌ها مورد استفاده قرار گیرد که این عوامل می‌توانند باعث افزایش خردمندی شوند.

یافته‌ها نشان داد پایبندی مذهبی با میانجی‌گری انسجام خود بر خردمندی سالمندان تأثیر غیرمستقیم و معنادار نداشت، بنابراین انسجام خود میانجی مناسبی بین پایبندی مذهبی و خردمندی سالمندان نبود. در تبیین این یافته می‌توان گفت افراد جوان و میانسال در صورت مذهبی بودن بیشتر دارای جهت‌گیری مذهبی درونی هستند، در مقابل سالمندان در صورت مذهبی بودن نیاز به بررسی بیشتری دارند. چون برخی از آنان برای فرار از فشارهای زندگی و کاهش درد و ناراحتی ناشی از آن به مذهب روی آوردند و جهت‌گیری مذهبی بیرونی هستند. بنابراین می‌توان انتظار داشت که در سالمندان برخلاف جوانان و میانسالان پایبندی مذهبی که بیشتر جنبه بیرونی دارد بر خردمندی تأثیر معناداری نداشته باشد. بنابراین متغیر انسجام خود (یک متغیر شخصیتی که یک

آبدیدگی بر خردمندی سالمندان بر مبنای نظر سعادت‌خواه و همکاران (۱۳۹۶) می‌توان گفت آبدیدگی به‌عنوان تغییرات شخصی و روان‌شناختی مثبتی تعریف شده که پس از وقوع یک حادثه سخت و استرس‌زا ایجاد می‌شود و افرادی که در گذشته شرایط استرس‌زای شدیدی را تجربه کرده‌اند از انطباق متمرکز بر مسأله استفاده می‌کنند، به‌طور فعالی می‌کوشند از طریق مهارت‌های حل مسأله در موقعیت استرس‌زا تغییر ایجاد کنند. همچنین این افراد به خوبی قادرند تا به جای استفاده از راهبردهای مقابله‌ای ناسازگار از پاسخ‌های سازگار استفاده کنند. در نتیجه سالمندان دارای آبدیدگی بالا در برخی ویژگی‌های روان‌شناختی از جمله تاب‌آوری و انعطاف‌پذیری نمره بالایی می‌گیرند، اما الزاماً در ویژگی‌های ذهنی از جمله خردمندی نمره بالایی نمی‌گیرند. بنابراین در سالمندان آبدیدگی تأثیر معناداری بر خردمندی نداشت.

همچنین یافته‌ها نشان داد که انعطاف‌پذیری بر خردمندی سالمندان تأثیر مستقیم و معنادار نداشت. این نتیجه با نتیجه پژوهش یانگ (۲۰۱۴) که بر نقش یادگیری از تجربه‌های مهم و معنادار زندگی در خردمندی تأکید کردند، ناهمسو بود. دلیل ناهمسوایی پژوهش حاضر با پژوهش یانگ (۲۰۱۴) این است که آنان نقش یادگیری از تجربه‌های مهم و معنادار زندگی را بررسی کردند که بسیار جامع می‌باشد و انعطاف‌پذیری یادگیری از تجربه‌های ذکر شده می‌باشد، اما در پژوهش حاضر فقط نقش یک متغیر یعنی انعطاف‌پذیری بررسی شده و با توجه به اینکه میانگین آن در پژوهش حاضر پایین است. در نتیجه منطقی به نظر می‌رسد که انعطاف‌پذیری تأثیر معناداری بر خردمندی نداشته باشد. همچنین در تبیین عدم تأثیر انعطاف‌پذیری بر خردمندی می‌توان گفت انعطاف‌پذیری فرد را قادر می‌سازد که در برابر فشارها، چالش‌ها و سایر مسائل عاطفی و اجتماعی برخورد مناسب و کارآمد داشته باشند. وقتی افراد از انعطاف‌پذیری پایینی برخوردار باشند به‌طور غیرفعال با شرایط محیطی مواجه می‌شوند و به‌طور معمول به خطا می‌روند و کارها را با تعلل انجام می‌دهند، بنابراین با انعطاف‌پذیری می‌توان تغییرات اساسی در زندگی ایجاد کرد، اما سالمندان به دلیل شرایط سنی و موقعیت اجتماعی دچار استرس و اضطراب شده و در انجام فعالیت‌های مستلزم تفکر دچار آشفتگی فکری می‌گردند. بنابراین سالمندان به دلیل تجربه شکست‌های زیاد به

استفاده از راهبردهای مسأله‌مدار هستند. در نتیجه سالمندان دارای قدرت آبدیدگی بالا در تاب‌آوری، انعطاف‌پذیری و انسجام خود نمره بالایی می‌گیرند، بنابراین در سالمندان آبدیدگی تأثیر معناداری بر انسجام خود دارد و انسجام خود نیز تأثیر معناداری بر خردمندی دارد، اما برآیند تأثیر آبدیدگی با میانجی‌گری انسجام خود بر خردمندی معنادار نیست. بنابراین آبدیدگی تأثیر غیرمستقیم و معناداری بر خردمندی ندارد، بنابراین انسجام خود نمی‌تواند میانجی مناسبی بین آبدیدگی و خردمندی باشد. در نتیجه آبدیدگی با میانجی‌گری انسجام خود تأثیر معناداری بر خردمندی سالمندان نداشت.

یافته‌های دیگر نشان داد انعطاف‌پذیری با میانجی‌گری انسجام خود بر خردمندی سالمندان تأثیر غیرمستقیم و معنادار نداشت، بنابراین انسجام خود میانجی مناسبی بین انعطاف‌پذیری و خردمندی سالمندان نبود. در تبیین این یافته می‌توان گفت انعطاف‌پذیری فرد را قادر می‌سازد در برابر فشارها، جالش‌ها و سایر مسائل عاطفی و اجتماعی برخورد مناسب و کارآمد داشته باشند و انعطاف‌پذیری توانایی بالقوه افراد برای روبرو شدن با موقعیت جدید و غیرقابل پیش‌بینی می‌باشد. افراد دارای انعطاف‌پذیری پایین به‌طور غیرفعال با شرایط محیطی مواجه می‌شود و به توانایی‌های خود شک می‌کنند و به مرور به این نتیجه می‌رسند که به دیگران وابسته هستند و نمی‌توانند شرایط خود را بهبود بخشند. بنابراین انعطاف‌پذیری تأثیر معناداری بر انسجام خود ندارد، بنابراین انسجام خود نمی‌تواند میانجی مناسبی بین انعطاف‌پذیری و خردمندی باشد. در نتیجه انعطاف‌پذیری با میانجی‌گری انسجام خود تأثیر معناداری بر خردمندی سالمندان نداشت.

به‌طور کلی نتایج نشان داد که شخصیت اصیل و انسجام خود بر خردمندی سالمندان تأثیر مستقیم مثبت و معنادار داشتند، اما پایبندی مذهبی، آبدیدگی و انعطاف‌پذیری بر خردمندی سالمندان تأثیر مستقیم و معنادار نداشتند. همچنین شخصیت اصیل با میانجی‌گری انسجام خود بر خردمندی سالمندان تأثیر غیرمستقیم مثبت و معنادار داشت، اما پایبندی مذهبی، آبدیدگی و انعطاف‌پذیری با میانجی‌گری انسجام خود بر خردمندی سالمندان تأثیر غیرمستقیم و معنادار نداشتند. بنابراین مدیران و مسئولان سرای سالمندان باید به تأثیرات پایبندی مذهبی، شخصیت اصیل، آبدیدگی و انعطاف‌پذیری

جهت‌گیری شخصی به زندگی است و باعث بهبود سلامت جسمی و روانی می‌شود) به‌عنوان یک متغیر میانجی تأثیر معناداری در رابطه پایبندی مذهبی و خردمندی ندارد. بنابراین پایبندی مذهبی تأثیر معناداری بر انسجام خود ندارد، بنابراین انسجام خود نمی‌تواند میانجی مناسبی بین پایبندی مذهبی و خردمندی باشد. در نتیجه پایبندی مذهبی با میانجی‌گری انسجام خود تأثیر معناداری بر خردمندی سالمندان نداشت.

علاوه بر آن یافته‌ها نشان داد شخصیت اصیل با میانجی‌گری انسجام خود بر خردمندی سالمندان تأثیر غیرمستقیم مثبت و معنادار داشت، بنابراین انسجام خود میانجی مناسبی بین شخصیت اصیل و خردمندی سالمندان بود. در تبیین این یافته می‌توان گفت اثر شخصیت اصیل با واسطه مکانیزم‌های روان‌شناختی و انگیزشی صورت می‌گیرد که از مهمترین مکانیزم‌های انگیزشی می‌توان به انگیزه پیشرفت و هدفمندی و از مهمترین مکانیزم‌های روان‌شناختی می‌توان به باورهای خودکارآمدی و انسجام خود اشاره کرد. انسجام خود به‌معنای یک جهت‌گیری کلی، یک احساس نافذ، پایدار و پویا از اطمینان به اینکه رویدادهای زندگی قابل کنترل، قابل مدیریت و معنادار هستند، می‌باشد. همچنین از آنجایی که شخصیت اصیل بر انسجام خود و انسجام خود بر خردمندی تأثیر مستقیم و مثبت داشت، بنابراین هنگامی که تأثیر شخصیت اصیل با میانجی‌گری انسجام خود بر خردمندی ارزیابی شود، انسجام خود می‌تواند نقش مؤثری بین شخصیت اصیل و خردمندی داشته باشد، بنابراین انسجام خود میانجی مناسبی بین شخصیت اصیل و خردمندی است. در نتیجه شخصیت اصیل با میانجی‌گری انسجام خود تأثیر معناداری بر خردمندی سالمندان داشت.

یافته‌ها نشان داد آبدیدگی با میانجی‌گری انسجام خود بر خردمندی سالمندان تأثیر غیرمستقیم و معنادار نداشت، بنابراین انسجام خود میانجی مناسبی بین آبدیدگی و خردمندی سالمندان نبود. در تبیین این یافته بر مبنای نظر سعادت‌خواه و همکاران (۱۳۹۶) می‌توان گفت آبدیدگی به‌عنوان تغییرات شخصی و روان‌شناختی مثبتی تعریف شده که پس از وقوع یک حادثه استرس‌زا ایجاد و سبب تغییرات مثبت در سه حوزه اولویت‌ها و اهداف زندگی، تغییر در روابط با دیگران و احساس قدرت درونی بیشتر می‌شود. افراد آبدیده بیشتر به‌دنبال تغییر موقعیت‌های استرس‌زا و

بر انسجام خود و خردمندی توجه کرده و بر اساس آنها برنامه‌هایی برای بهبود انسجام خود و خردمندی سالمندان طراحی و توسط متخصصان آموزش دیده اقدام به اجرای آن کنند. همچنین با توجه به اینکه شخصیت اصیل بر خردمندی سالمندان به صورت مستقیم و غیرمستقیم (از طریق انسجام خود) تأثیر داشت، بنابراین مشاوران و روانشناسان برای بهبود خردمندی و انسجام خود سالمندان نخست باید میزان شخصیت اصیل آنها را از طریق کارگاه‌های آموزشی افزایش دهند.

مهم‌ترین محدودیت‌های پژوهش تعداد زیاد پرسش‌نامه‌ها و گویه‌های آنها و استفاده از ابزارهای خودگزارش‌دهی برای جمع‌آوری داده‌ها بود. ممکن است سالمندان با توجه به شرایط جسمی و روحی در هنگام پاسخگویی دچار خستگی شوند و همچنین آنان در هنگام پاسخگویی به ابزارهای خودگزارش‌ده تلاش کنند خود را بهتر از آنچه که واقعا هستند، نشان دهند که این عوامل تا حدودی دقت نتایج را کاهش می‌دهند. هرچند تلاش شد با دادن زمان کافی و بیان این نکته به پاسخ صحیح و غلط وجود ندارد و بهترین پاسخ، پاسخی است که گویای وضعیت واقعی آنها باشد از کاهش دقت نتایج جلوگیری شود. محدودیت دیگر، محدود شدن جامعه پژوهش به سالمندان شهر اهواز می‌باشد، بنابراین در تعمیم نتایج به سالمندان سایر شهرها باید احتیاط کرد. به‌عنوان آخرین محدودیت می‌توان به استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس اشاره کرد. بنابراین پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی برای جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه‌های ساختاریافته و یا نیمه‌ساختاریافته و برای نمونه‌گیری از روش‌های دارای خطای نمونه‌گیری کمتر مثل تصادفی استفاده شود. همچنین پیشنهاد می‌شود این پژوهش در سالمندان سایر شهرها انجام شود. بدون شک برای طراحی و اجرای برنامه‌های کاربردی مناسب جهت بهبود ویژگی‌های مثبت روان‌شناختی از جمله خردمندی نیاز به پژوهش‌های بیشتری است.

سپاس‌گزاری

پژوهشگران از سالمندان محترم شهر اهواز که در پژوهش شرکت داشتند، صمیمانه تشکر و قدردانی می‌کنند.

منابع

احتشام‌زاده، پ.، صبری نظرزاده، ر.، و معمارباشی اول، م. (۱۳۹۲). رابطه بین احساس انسجام و عملکرد شغلی با

میانجی‌گری سلامت روان و راهبردهای مقابله. *مجله روش‌ها و مدل‌های روان‌شناختی*، ۳(۳)، ۸۵-۹۷.

اکبری، ع.، هاشمی، س.، و خبازی کناری، م. (۱۳۹۵). بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس خردمندی. *مجله پژوهش‌نامه روان‌شناسی مثبت*، ۲(۲)، ۱۹-۳۴.

جان‌بزرگی، م. (۱۳۸۸). ساخت و اعتباریابی آزمون پایبندی مذهبی بر اساس گزاره‌های قرآن و نهج‌البلاغه. *دوفصلنامه مطالعات اسلامی و روان‌شناسی*، ۳(۵)، ۷۹-۱۰۵.

سعادت‌خواه، ش.، سجادیان، ا.، و قمرانی، ا. (۱۳۹۶). رضایت از زندگی در سالمندان بازنشسته: نقش آبدیدگی و شخصیت اصیل. *مجله روان‌شناسی پیری*، ۳(۱)، ۱۱-۲۰.

صیدی، م. س.، محبی، ز.، و رضایی، خ. (۱۳۹۴). نقش واسطه‌ای سوء رفتار با سالمندان در رابطه بین زاینده‌گی و انسجام خود. *مجله روان‌شناسی پیری*، ۱(۲)، ۴۹-۵۶.

قیطانچی، ص.، و ابراهیمی مقدم، ح. (۱۳۹۵). پیش‌بینی شادکامی بر اساس الگوی پنج‌عاملی شخصیت و باورهای فراشناختی در سالمندان. *مجله روان‌شناسی پیری*، ۲(۱)، ۱۳-۲۲.

کردنقابی، ر.، دلفان بیرانوند، آ.، و عربلو، ز. (۱۳۹۴). دیدگاه سالمندان در مورد خرد و مولفه‌های آن: روان‌شناسی خرد. *مجله روان‌شناسی پیری*، ۱(۳)، ۱۶۷-۱۵۷.

مراذزاده، ف.، و پیرخانگی، ع. (۱۳۹۶). اثربخشی درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد بر رضایت زناشویی و انعطاف‌پذیری شناختی کارکنان متأهل اداره بهزیستی. *نشریه روان پرستاری*، ۵(۶)، ۱-۷.

نیکوگفتار، م.، و سعیدی، م. ت. (۱۳۹۳). نقش پیش‌بین خردمندی در سلامت عمومی سالمندان. *روان‌شناسی سلامت*، ۳(۲)، ۳۸-۴۶.

هراتیان، ع. ع.، جان‌بزرگی، م.، و آگاه‌هریس، م. (۱۳۹۴). رابطه پایبندی مذهبی و تعارض زناشویی و تفاوت آنها در میان زوجین. *مجله پژوهش‌نامه اسلامی زنان و خانواده*، ۲(۵)، ۱۰۱-۱۱۷.

Baker, Z. G., Tou, R. Y. W., Bryan, J. L., & Knee, C. R. (2017). Authenticity and well-being: Exploring positivity and negativity in interactions as a mediator. *Personality and Individual Differences*, 113, 235-239.

Beaumont, S. L. (2017). Identity flexibility and wisdom in adulthood: The roles of a growth-oriented identity style and contemplative processes. In J. D. Sinnott (Ed.). *Identity Flexibility During Adulthood* (pp: 53-69). Springer Publisher.

پژوهش‌های بیشتری است.

پژوهشگران از سالمندان محترم شهر اهواز که در پژوهش شرکت داشتند، صمیمانه تشکر و قدردانی می‌کنند.

سپاس‌گزاری

پژوهشگران از سالمندان محترم شهر اهواز که در پژوهش شرکت داشتند، صمیمانه تشکر و قدردانی می‌کنند.

منابع

احتشام‌زاده، پ.، صبری نظرزاده، ر.، و معمارباشی اول، م. (۱۳۹۲). رابطه بین احساس انسجام و عملکرد شغلی با

- Bitar, R. P. (2013). The wisdom of clarity and coherence in analytic theology. *Journal of the American Academy of Religion*, 81(3), 578-585.
- Cui, C., Wang, K., An, J., & Jin, C. (2017). Current status and influencing factors of post-traumatic growth in maintenance hemodialysis. *International Journal of Nursing Sciences*, 4(4), 362-366.
- Dennis, J. P., & VanderWal, J. S. (2010). The cognitive flexibility inventory: Instrument development and estimates of reliability and validity. *Cognitive Therapy Research*, 34(3), 241-53.
- Fiorini, L. C., & Rodrigues-Neto, J. A. (2017). Self-consistency, consistency and cycles in non-partitional knowledge models. *Mathematical Social Sciences*, 87, 11-21.
- Flensburg-medsen, T., Ventegodt, S., & Merrick, J. (2006). Sense of coherence and physical health. Testing Antonovsky's theory. *TSW Holistic Health & Medicine*, 1, 248-255.
- Ghorbani, N., Christopher, J., & Watson, P. J. (2010). Comparative analysis of integrative self-knowledge, mindfulness, and private self-consciousness in predicting responses to stress in Iran. *International Journal of Psychology*, 45(2), 147-154.
- Grossmann, I., Sahdra, B. K., & Ciarrochi, J. (2016). A Heart and a mind: Self-Distancing facilitates the association between heart rate variability, and wise reasoning. *Frontiers in Behavioral Neuroscience*, 10(68), 1-10.
- Hunler, O. S., & Gencoz, T. I. (2005). The effect of religiousness on marital satisfaction: Testing the mediator role of marital problem solving between religiousness and marital satisfaction. *Contemporary Family Therapy*, 27(1), 123-136.
- Hunter, J. A., Abraham, E. H., Hunter, A. G., Goldberg, L. C., & Eastwood, J. D. (2016). Personality and boredom proneness in the prediction of creativity and curiosity. *Thinking Skills and Creativity*, 22, 48-57.
- Kashdan, J., & Roitenberg, J. (2010). Psychological flexibility as a fundamental aspect of health. *Clinical Psychology Review*, 30(7), 865-878.
- Kashdan, T. B., & Kane, J. Q. (2011). Post-traumatic distress and the presence of post-traumatic growth and meaning in life: Experiential avoidance as a moderator. *Personality and Individual Differences*, 50(1), 84-89.
- Lucia, A. (2013). Wise religiosity: the relationship between religiosity and wisdom moderated by personality traits. *Studia Psychologica*, 55(3), 181-194.
- Moitra, E., & Gaudiano, B. A. (2016). A psychological flexibility model of medication adherence in psychotic-spectrum disorders. *Journal of Contextual Behavioral Science*, 5(4), 252-257.
- Plociennik, E. (2018). Children's creativity as a manifestation and predictor of their wisdom. *Thinking Skills and Creativity*, 28, 14-20.
- Raivio, M., Kautiainen, H., Immonen, S., & Pitkala, K. (2016). Alcohol use and happiness among retired Finns living in Spain compared to those in Finland. *European Geriatric Medicine*, 7(1), 3-7.
- Robinson, L. E., & Goodway, J. D. (2009). Instructional climates in preschool children who are at risk. Part I: Object-control skill development. *Research Quarterly Exercise Sport*, 80(3), 533-542.
- Schmit, D. E., Muldoon, J., & Pounders, K. (2012). What is wisdom? The development and validation of a multidimensional measure. *Journal of Leadership, Accountability and Ethics*, 9(2), 39-54.
- Smith, M. C. (2012). *The relationships among cognitive, spiritual and wisdom development in adults*. Doctor Thesis of Philosophy, Cleveland State University.
- Staudinger, U. M., Lopez, D. F., & Baltes, P. B. (1997). The psychometric location of wisdom-related performance: Intelligence, personality, and more? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23(11), 1200-1214.
- Sun, L., Deng, Y., & Qi, W. (2018). Two impact pathways from religious belief to public disaster response: Findings from a literature review. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 27, 588-595.
- Svence, G. (2015). Correlation between mindfulness, coherence and wisdom in sample of different age groups in adulthood. *Society, Integration, Education, Proceedings of the International Scientific Conference*, 4, 384-396.

- Tabakhnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics* (5th Ed.). Boston: Allyn & Bocon Publisher.
- Tedeschi, R. G., & Calhoun, L. G. (1996). The posttraumatic growth inventory: Measuring the positive legacy of trauma. *Journal of Traumatic Stress, 9*(3), 455-471.
- Vishnevsky, T. (2013). *A grounded theory study of posttraumatic growth and wisdom in a sample of oncology nurses*. Doctor Thesis of Philosophy, University of North Carolina at Charlotte.
- Wallace, D. P., McCracken, L. M., Weiss, K. E., & Harbeck-Weber, C. (2015). The role of parent psychological flexibility in relation to adolescent chronic pain: further instrument development. *Journal of Pain, 16*(3), 235-246.
- Webster, J. D. (2007). Measuring the character strength of wisdom. *Aging and Human, 65*, 163-183
- Willard, A. K., & Norenzayan, A. (2017). Spiritual but not religious: Cognition, schizotypy, and conversion in alternative beliefs. *Cognition, 165*, 137-146.
- Wood, A. M., Linley, P. A., Maltby, J., Baliouisis, M., & Joseph, S. (2008). The authentic personality: A theoretical and empirical conceptualization, and the development of the authenticity scale. *Journal of Counseling Psychology, 55*, 385-399.
- Yang, Sh. (2014). Wisdom and learning from important and meaningful life experiences. *Journal of Adult Development, 21*(3), 129-146.
- Yucetin, L., Bozoklar, C. A., Yanik, O., Tekin, S., & Demirbas, A. (2015). An investigation of post-traumatic growth experiences among living kidney donors. *Transplantation Proceedings, 47*(5), 1287-1290.